

Te ako ngātahi (Fengāue'aki Fakaako)

Ko e ako fakatahá

Ko koe, fānau, mo e ako'anga tokamu'á

Ko koe, ho'o fānaú, pea mo e ho'o ako'aga tokamu'á

'Oku kamata 'a e ako 'a ho'o fānaú mei he 'aho 'o honau fanau'í. 'Oku nau ako 'i 'api mo e whānau (fāmili), 'i ho komiunitií, pea mo e ako'anga tokamu'a 'oku nau kau ki aí. 'Oku fokotu'u atu 'i he ki'i tohí ni ha ngaahi founiga lahi ke ke muimui'i 'i he ngaahi me'a 'oku manako ai ho'o fānaú pea mou fiefia 'i he ako fakatahá.

Tatau pe 'i 'api pea mo e 'i he ako'anga tokamu'á, 'e lava 'e ho'o fānaú 'o ako 'a e ngaahi 'ilo ke tokoni'i kinautolu ke nau feohi lelei mo e fānaú kehé, ma'u 'a e mo'ui fiefia mo 'aonga, mohu founiga mo lavame'a 'i he 'enau akó, 'i he lolotongá pea mo 'enau 'i he 'apiakó.

Ko e mātu'a 'a e 'uluaki faiako 'a e fānaú. 'Oku lahi e ngaahi founiga te ke lava 'o tokoni ai ki he ako 'a ho'o fānaú. Ko e taha 'o e ngaahi me'a mahu'inga te ke lava 'o fakahokó ko e talatalanoa mo ho'o fānaú. 'Oku 'oange ai kiate kinautolu 'a e kamata lelei taha ki he 'enau fononga fakaakó. 'Oku lelei ma'u pe ke mou talatalanoa mo ho'o fānaú 'i ho'o lea fakafonuá, 'o ngāue'aki 'a e ngaahi lea 'okú ke ongo'i fiemālie taha aí.

Ko e me'a mahu'inga tahá, ko e tamariki (fānau) 'oku nau ako 'i he 'enau va'ingá mo e ngaahi me'a 'oku fai faka'ahó. 'I he taimi 'okú ke va'inga ai mo ho'o fānaú pea fakakau kinautolu 'i ho'o ngaahi ngāue faka'ahó, 'okú ke tokoni'i ai kinautolu ke nau ako.

Ko e ngaahi ako'anga tokamu'a 'i Aotearoa Nu'u Sila

'I he ngaahi ako'anga tokamu'a 'i Aotearoa Nu'u Sila, 'oku ma'u ai 'e he fānaú 'a e faingamālie lahi ke va'inga mo kau 'i he ngaahi ngāue faka'ahó 'o hange ko e feime'atokoni mo e ngaahi ngoue.

'E tokoni 'a e kaiako (kau faiakó) 'i he ako'anga tokamu'a ke faka'ai'ai 'a e ako 'a ho'o fānau 'aki 'a e poupou'i kinautolu ke nau va'inga'aki e ngaahi me'a hange ko e vali, 'umea, māhoa'a kuo 'osi natu (playdough), ngaahi me'ava'inga langa (building blocks), vai, mo e 'one'one. 'I he taimi 'e ni'ihi 'e fu'u fakafelefele 'eni! 'E kau atu mo e faiako 'i he va'inga ho'o fānau, talatalanoa mo kinautolu, pea tokoni ke nau langa ha ngaahi poto mo ha 'ilo fo'ou.

'I he ako'anga tokamu'a, 'e tokoni 'a e faiako ki ho'o fānau ke nau ongo'i lata 'i ha'anē faka'aonga'i e ngaahi lea 'oku ne 'ilo mei ho'o mou leá mo e 'ulungaanga fakafonuá. Te nau fiemālie mo tali lelei ho'o tokoni ke nau 'ilo lahi ange ki he ngaahi me'a ni.

'E toe ngāue foki 'a e faiakó ke lelei mo mālohi ange 'a e fetu'utaki mo e tauhi vā mo koé, pea mo fakapapau'i ko e ngaahi ngāue 'oku fakahoko 'i he ako'anga tokamu'a, 'oku tuha mo taau ia mo ho'o faka'amu mo e 'amanaki ma'a ho'o fānau.

Ko hono fili 'o ha ako'anga tokamu'a ma'a ho'o fānau

'I Aotearoa Nu'u Sila, te ke lava 'o fili mei he ngaahi fa'ahinga ako'anga tokamu'a kehekehe. Kuo pau ke fakakakato 'e he ngaahi ako'anga tokamu'a kotoa pē 'a e ngaahi tu'utu'uni 'oku fiema'u 'e he pule'angá. 'I he taimi 'e ni'ihi 'oku lava pe keke talitali ka e 'oleva ke toki faigamālie pe 'i ai ha 'atā ka e toki hū ho'o fānau.

Ko e fānau 'oku ta'u tolu mo lahi hake, 'oku ta'e totongi pē 'enau ako 'i he ako'anga tokamu'a 'o a'u ki he houa 'e 20 'i he uike. Ko e ngaahi fāmili 'e ni'ihi tenau lava ke ma'u 'a e ngaahi tokoni fakapa'anga mei he potungāue Work and Income ke totongi'aki 'a e ako'anga tokamu'a 'enau fānau.

'I he ngaahi ako'anga tokamu'a kotoa pe 'i Aotearoa Nu'u Sila, 'oku fakatefito 'a e ako 'a e fānau 'i he Te Whāriki, ko e silapa ma'ae ngaahi ako'anga tokamu'a. Ko e Te Whāriki ko e silapa ako 'oku lalanga'aki 'a e tō'onga mo'ui fakafonua 'e ua pea 'oku langova'e mālohi hake 'e he Te Tiriti o Waitangi (ko e Talite 'o Waitangi).

'E 'oatu ma'u pē 'e he ako'anga tokamu'a, 'a e ngaahi fakamatala fakamuiui taha fekau'aki mo e fakalakalaka 'a ho'o fānau. Hangē ko 'eni, 'e vahevahē mo tufotufa atu 'e he faiakó kiate koe 'a e ngaahi tā valivali, me'ava'inga, ngaahi me'a kuo fa'u, mo e talanoa fakatātā (drama) 'a ho'o fānau 'aki hano fāitā vitioo, 'u tā, mo fakamatala'i 'o 'enau akó.

Ngaahi Kinitakātení (Kindergartens)

Ko e faiako kotoa pe 'i he kinitakātení kuo pau ke nau 'osi ako fakafaiako mo lesisita faiako. 'E lava ke hū 'a e fānau mei honau ta'u 'e uá ki he hoko honau ta'u fakaakó, 'i he lolotonga 'o e ngaahi houa akó.

Kōhangā reo

(Ako tokamu'a 'i he lea Maori (Mauli))

'I he kōhangā reo, 'oku ngāue'aki 'e he fānau mo e ngaahi fāmili 'a e lea Mauli ki he ako mo e fetalanoa'aki fakataha. 'Oku fengāue'aki fakataha 'a e ngaahi fāmili ke fakalele 'a e akó ni.

Ngaahi sēvesi ke tokoni'i 'a e akó mo tokanga'i 'a e fānau

Ko e 50% 'o e kau faiakó kuo pau ke nau 'osi ako fakafaiako mo lesisita faiako. 'E lava ke hū 'a e fānau mei honau fā'ele'i mai ki he hoko honau ta'u fakaakó ki he ngaahi ako'anga pehé ni 'i ha 'aho kakato pe konga 'aho pē.

Ko e ngaahi ako'anga tokamu'a 'i Aotearoa Nu'u Sila

Ngaahi senitā va'inga (Playcentres)

Ko e ngaahi senitā va'ingá 'oku 'atā ia ki he fānau mei honau fā'ele'i mai ki he hoko honau ta'u fakaakó. 'Oku fakalele 'a e ngaahi senitā va'ingá 'e he ngaahi mātu'a mo e ngaahi fāmili. 'Oku fakahoko foki 'e he ngaahi senitā va'ingá 'a e ako ki he tauhi 'o e fānau mo e ako tokamu'a.

Ngaahi ako'anga tokamu'a 'oku fakalele pe mei 'api (home-based)

'E lava ke fakalele ha ngaahi ako pehe ni 'i he 'api 'o e fānau pe ko e 'api 'o e tokotaha tauhī. 'Oku tokoni'i e tokotaha tauhī 'e he faiako kuo 'osi ma'u 'ene faka'ilonga fakafaiako.

Ngaahi kulupu va'inga (Playgroups)

Ko e lahi taha 'o e ngaahi kulupu va'ingá 'oku fokotu'u mo fakalele 'e he ngaahi kulupu fakakomiunitií, pea 'oku a'u ki he houa 'e tolū 'a hono fakalele i he 'aho takitaha. 'Oku fa'a fiema'u ke ha'u e mātu'a 'o nofo mo 'enau fānau lolotonga 'a 'enau va'ingá.

Ako ki he ngaahi ongo 'oku nau ma'u (feelings)

Ko e fānau 'oku nau ma'u e ngaahi ongo kehekehe 'o fa'a lahi 'a 'ene 'asi mai - 'o hangē ko e hā mai 'enau fiefia, vekeveke, tailiili, 'ita, pe ilifia. 'E tokoni 'a e kau faiako 'i he ako'anga tokamu'a ki ho'o fānau, ke mahino kia kinautolu ha me'a 'oku nau ongo'i, pea ke nau talatalanoa ki he ngaahi me'a ni, mo lava lelei ke nau lea'aki. Ko e ngaahi tō'onga poto 'eni 'e tokoni ki ho'o fānau ke nau fiefia mo lavame'a 'i he 'enau mo'ui faka'ahó.

Te ke lava 'o fakahoko foki 'eni 'i 'api:

- » Te ke lava 'o poupou'i ho'o fānau ke mahino kiate kinautolu 'a e me'a 'oku nau 'ongo'i 'i loto, 'aki ho'o tokoni ke nau kumi 'a e ngaahi fo'i lea ke fakahingoa'aki 'a e ongo ko ia 'i he lea angamaheni 'i 'api pe 'i he lea 'Ingilisi (hangē ko 'eni, " "Oku ke mātu'aki ongo'i fiefia lahi he taimini").
- » 'I ha taimi 'oku loto mamahi ai ho'o fānau, kumi 'a e ngaahi me'a ke tokoni ke nau fiemālie ai. Hangē ko 'eni, te ke lava 'o tā ha fasi 'oku fakatotoka mo le'osi'i, hiva'i ha ngaahi waiata (hiva), puhipuhi pula (bubbles) fakataha, ngaahi ngoue, pe ko ha'amo ha talanoa.
- » Tokoni ki ho'o fānau ke nau kumi ha ngaahi founiga ke matu'uaki'aki e ngaahi ongo kehekehe hangē ko e 'ita, manavasi'i, pe hoha'a (hange ko 'eni, fakamānava loloa, pe ha'a ne va'inga, hange ko e puna pe lele).

Ako ke feohi mo e ni'ihi kehe

Kamata pe mei honau fanau'i, ko e fānau kotoa pe 'oku fiema'u kenau ongo'i hao, malu, mo 'ofa'i. 'Oku fie ma'u ke nau 'ilo ko e kakai lalahi 'i he 'enau mo'ui 'oku nau fakatokanga'i mo tali lelei 'a e ngaahi me'a 'oku nau manako ai, 'amanaki ki ai, mo e fiema'u.

'I he ako'anga tokamu'a, 'e ako ai ho'o fānau kenau falala mo fengāue'aki mo e kakai lalahi kehe 'oku 'ofa mo tokanga. Pea te nau ako 'a e founiga 'o e fengāue'aki mo e fānau kehe - ke va'inga fakataha, ke vahevahe, pea mo faka'apa'apa'i e ngaahi feongo'aki mo e fiema'u 'a e ni'ihi kehe.

Te ke lava 'o fakahoko foki 'eni 'i 'api:

- » Tokoni'i ho'o fānau ke nau taufetongi, vahevahe, mo fakatupulaki 'enau fakakaungāme'a mo e fānau kehe. Hangē ko 'enī, te ke lava 'o pehe ange, "Ko e lava pe hao miniti 'e ua 'i he heké, pea ke 'oange leva kia Theo ke heke e?" pe "tau tofitofi 'a e fo'i 'apele ki ha konga 'e ono, pea ke 'oange leva ha konga 'e tolu kia Hana."
- » Tokoni'i kinautolu ke nau ako ha ngaahi founiga ke fakalelei'i'aki ha fefaikehekehe'aki mo solova'aki ha palopalema (hangē ko 'enī, ke ne fakatokanga'i 'a e ongo 'oku hā mai mei ha ni'ihi kehe pea fakakaukau'i ha founiga te nau lava 'o tokoni atu ai kiate kinautolu).
- » Talaange kiate kinautolu 'okú ke laukau'aki 'enau lava ke taufetongi, vahevahe, pe fakalelei'i ha fepakipaki fakasōsiale.

Talatalanoa, lau tohi, mo e tohitohi – ‘ai ke fakafiefia!

Ko e leá ko ia te ne fakaava ‘a e ngaahi faingamālie ki he ako kotoa ‘a ho’o fānaú.

‘I he ako’anga tokamu’a, ‘oku tokoni ki ho’o fānau ‘a e ngaahi ngāue hangē ko e talatalanoa, hiva, va’inga, fanongo ki he ngaahi talanoa pe fananga mo e tā fakatātā, ke toe lahi ange ai ‘a e ngaahi poto ‘oku fiema’u ki he ako ke poto he laukongá mo tohi.

‘E talatalanoa ‘a e kau faiakó mo ho’o fanaú mo faka’ai’ai kinautolu ke nau talatalanoa fekau’aki mo e me’a ‘oku nau faí. Te nau lau ‘a e ngaahi talanoa mo hiva e ngaahi hiva ‘a e fānau, kau ‘i he ngaahi va’inga fakafo’ilea pe ngaahi va’inga ‘oku ongo tatau, pe a hiva’i fakataha ‘a e ngaahi hiva kehekehe.

Te ke lava ‘o fakahoko foki ‘eni ‘i ‘api:

- » “Fetalanoa’aki” fakataha mo ho’o pepeé pe fānau iikí. Fakatokanga’i ‘enau ngaahi ngauengaué, ongo, lea, mo e me’a ‘oku nau sio ki ai, pea ke fakaongoongo ki ai.
- » ‘I he lava pe ‘e ho’o pepeé ke pukepuke ha ngaahi me’a, ‘oange leva ha ngaahi tohi ‘oku ngaohi ‘aki ha tupenu pe pepa fefeka ke va’inga mo ia. ‘Oua te ke hoha’a ‘o kapau te nau mono hake ‘a e tohi ki honau ngutu – ‘oku nau ako foki mei ai. Talatalanoa mo kinautolu fekau’aki mo e ngaahi fakatātā ‘i he ngaahi tohi – ‘oku ako vave leva ‘a e fānau valevale ke fakatokanga’i e ngaahi fakatātaá ‘o e ngaahi me’a angamaheni.
- » Talatalanoa mo ho’o fānaú fekau’aki mo e me’a ‘oku nau sai’ia ai. Ko e kamata pe ‘enau ngāue ‘aki ha ngaahi fo’i lea, hokohoko atu ‘a e fetalanoa’aki.
- » Talatalanoa mohivehiva mo ho’o fanaú ‘i he lea ‘oku mou ngae’aki ‘i ‘api, pea ngāue’aki ‘a e ngaahi lea ‘okú mo fiemālie taha ki aí. Talatalanoa ki he ngaahi me’a faka’aho ‘oku mou fakahokó, pea faka’ai’ai kinautolu kenau talaatu ‘a e me’a ‘oku hokó.
- » Mo sio fakataha ki he ngaahi tohi fakatātāá, pea lau ‘a e ngaahi tohi talanoa ki ho’o fānau. ‘Ai ke fakafiefia. Mahalo ko e ngaahi miniti si’i pe ‘a e fie sio ai ‘a e fānau iiki ‘aupito ia ‘i he ngaahi tohí, pea ‘oku sai pe ia. ‘Okú nau kei ako pe ki he founiga ‘oku ngāue’aki ‘e he ngaahi tohí.
- » Hivehiva mo talatalanoa ki he ngaahi talanoa mei ho mou tupu’angá. Te ke lava ‘o ngāue’aki ha ngaahi tamapua pe ngaahi me’ava’inga molú ke tokoni ki hono fakahoko e talanoá.
- » ‘Alu ki he laipeli pea tuku ke fili ‘e ho’o fānau ‘a e ngaahi tohi ‘oku nau fiema’u ke ‘ave ki ‘api. ‘Oku ‘ikai ha totongi ke kole (borrow) ke ‘ave tohi ‘a e fānau mei he laipeli. ‘Oku fa’i ai foki ‘a e ngaahi taimi lautohi ta’etotongi ma’ae fānau ‘i he laipeli.
- » Faka’ai’ai ho’o fānaú ke tā ha fakatātā mo kohikohi – hangē ko ‘eni, ‘aki ha peni vahevaha, peni kala, valivali, pe sioka. ‘Oku ‘ikai kovi ia ‘o kapau ‘oku ‘ikai tatau e fakatātāá moha me’a ‘oku ke ‘ilo’i.
- » Kau fakataha mo ho’o fānaú, ‘o fakatokanga’i ha ngaahi mata’itohi mo ha ngaahi fo’i lea ‘i homou ‘api pea mo e taimi ‘oku mou ‘alu ai mei ‘apí. Hangē ko ‘eni, mou kumi ‘a e ‘uluaki mata’itohi ‘o e hingoa ho’o fānaú.

Fika, saienisi, mo e tekinolosia – ‘ai ke fakafiefia!

‘Oku ako ‘a e fānaú ki he fika, saianisi, mo e tekinolosia ‘aki ‘enau fekumi ki honau ngaahi ‘ātakai (world around them), talatalanoa ki he ngaahi me‘a ‘oku nau fakatokanga‘i, mo fekumi ki honau ngaahi founiga ngāue.

‘Oku lahi ha ngaahi ngāue ‘i he ako‘anga tokamu‘a ke tokoni ki ho‘o fānaú ke nau ako ki he fika, saienisi, mo e tekinolosia. Te nau ako kenau fie‘ilo ki honau ngaahi ‘ātakai ‘aki ‘enau sio atu ki he ngaahi ‘akaú pe monumanú, va‘inga mo e ngaahi naunau hangē ko e ‘one‘one mo e vai, mo e fakakaukau ki he founiga ngāue ‘a e ngaahi mīsiní.

‘E ako ‘a e fānaú ki he ngaahi fakakaukau fakafiká ‘aki ‘enau lau mata‘ifika, fua mo e fokotu‘utu‘u fakafa‘ahinga, kau ai mo e tā fakatātā mo e va‘inga mālohi. Hangē ko ‘ení, ‘e lava ke talatalanoa e faiakó mo e fānaú ‘i he lolotonga ‘enau va‘inga, ‘o ngāue‘aki ‘a e fo‘i lea hangē ko e “ova”, “lalo”, “loto”, “mui”, pe “i ‘olunga”.

Te ke lava ‘o fakahoko foki ‘eni ‘i ‘api:

- » Faka‘ai‘ai ho‘o fānaú ke nau fie‘ilo mo fakafehu‘i ke lahi.
- » Va‘inga lau mata‘ifika mo ho‘o fānaú. Lau lolotonga ho‘o kaka ki ‘olunga mo e hifo ki lalo ‘i he sitepú. Pe lau e lahi ‘o e ngaahi peletí ‘i ho‘o teu‘i e tēpile kaí.
- » ‘I he taimi ‘okú ke ‘i ‘api ai pe ‘eva mo ho‘o fānaú, talatalanoa mo kinautolu fekau‘aki mo ‘enau ngaahi feongo‘aki ‘i he ngaahi me‘a ‘oku nau ala ki ai, sio, fanongo, ‘ahi‘ahi‘i mo e nanamu.
- » Fokotu‘utu‘u ha ngaahi me‘a ‘oku kehekehe honnau ngaahi fōtunga mo e naunaú. Langa ha taua pe fa‘u ha kāsolo (castle) ‘aki ‘a e poloka ‘akau, ngaahi kapa me‘akai mei he kōpate ‘i peitó, pe mei he ngaahi nge‘esi puha.
- » Tokoni‘i ho‘o fānaú ke nau fakatokanga‘i ‘a e ngaahi mata‘ifiká, ngaahi fōtunga tapafāá, fuolahi pe fuosi‘i, mo e ngaahi sīpinga ‘i ho‘o mou ngaahi ngāue faka‘ahó. ‘Ai e va‘inga ko e “ilo‘i ‘o e mata‘ifiká” ‘i he ngaahi puha meilí pe ngaahi fika ‘i he ngaahi peleti fakafika kaá ‘i he taimi ‘oku mou lue aí. Pe lau e lahi ‘o e ngaahi kā lanu kulokula ‘i he tau‘anga kā ‘i he supamāketi.
- » Talatalanoa mo ho‘o fānaú fekau‘aki mo e me‘a ‘oku nau fakatokanga‘i lolotonga ho‘o tokoni‘i kinautolu ke nau feime‘atokoni, fufulu peletí, keli ‘i he ngoue‘angá, langa ha taua ‘one‘one ‘i he matātahí, pe va‘inga ‘i he vaí.

Tokanga ‘o tataki lelei ho‘o fānaú ‘i he founiga ‘oku nau ngāue‘aki ‘a e ngaahi naunau faka‘ilekituloniká hange ko e telefoni, tepileti (tablets), pe komipiutá, mo fakangatangata ‘a e taimi ‘oku nau ngāue‘aki e me‘ava‘inga elekitoloniká. Ki he mo‘ui lelei fakaako mo e tutupu ki he lalahí, ‘oku fakapotopoto ange ke faka‘ehi‘ehi ‘o ‘oua ‘e ngāue‘aki ‘e he fānaú si‘i hifo ‘i he ta‘u 2 ‘a e ngaahi me‘angāue ‘elekitolonika ‘oku hā atu ‘i ‘olungá, pea ta‘ota‘ofi ke houa ‘e taha pē ‘i he ‘aho, ma‘a e fānaú ‘oku ta‘u ua pe lahi hake – ko ‘ene si‘isi‘i angé, ko e lelei taha ia!

'Aāti, mūsika, tau'olunga, mo e talanoa fakatātaá (drama) - 'ai ke fakafiefia!

'E lava ke fakahaā'i 'e he fānau 'enau ngaahi ongo kehekehe (feelings) mo 'enau fakakaukau 'i he 'aāti, mūsiká, tau'olungá, mo e talanoa fakatātaá. Ko e musiká, tau'olungá, talanoa fakatātaá, mo e ngaahi ngāue faka'aāti, ko ha ngaahi founiga lelei ia ke tokoni ki ho'o fānau ke nau ako ai 'enau leá mo e ngaahi 'ulungāanga fakafonuá.

'Oku lahi 'a e ngaahi fakakaukau mo e naunau ako 'i he ngaahi ako'anga tokamuá ke kamata'i'aki e fakakaukaua 'a ho'o fānau. 'E lava ke kau hení 'a e naunau ki he tuiteunga, ngaahi me'alea, vali, 'umea, mahoa'a va'inga kuo natu, papa, mo e ngaahi naunau ke fa'u'aki ha fakatātā. 'I he tokoni 'a e kau faiakó, 'e lava 'a e fānau' o faka'ehi'ehi ke 'oua na'a nau lavea, 'i hono ngāue'aki e me'angāue faingofua hangē ko e helekosí, kili, mo e hāmala. 'E poupou'i mo kau atu 'a e kau faiakó ki he fānau ke nau fakamuna mo va'inga fifili faka'atamai.

Te ke lava 'o fakahoko foki 'eni 'i 'api:

- » Va'inga, tau'olunga, mo fokotu'utu'u ha ngaahi va'inga fakataha mo ho'o fānau. Tuku ke nau taki.
- » Poupou'i ho'o fānau ke nau ngāue'aki 'enau ngaahi fakakaukaú – hangē ko 'ení, tui ha ngaahi teunga, ngāue'aki e ngaahi naunau 'i homou falé ke langa'aki e ngaahi me'a hangē ko e vaka, vakapuna ki he vavaá, pe ngaahi falekoloa, pea fakatātaā'i 'o ha taha folautahi, kau puna ki he vavaá pe kau faifikatau. Kau atu 'i he'enau ngaahi va'ingá, tatau ai pe 'o kapau 'e ngoto e vaka pea keina koe 'e ha kalokataile!
- » Mou fiefia fakataha 'i he ngāue'aki 'o e ngaahi naunau 'aāti kehekehe, hange ko e vali, sioka, kuleioni, 'umea pe mahoa'a va'inga kuo natu, filo niti, mo e harakeke (lou'akau). Fakataha mo ho'o fānau, fa'u ha vaotā 'aki ha fanga ki'i va'akau, kelekele, mo e lau'i'akau, pe tā fakatātā 'aki ha va'akau 'i he 'one'one 'i he matatahí.
- » Fakahā ki ho'o fānau 'oku ke fiefia mo hounga'ia 'i he 'enau tā fakatātaá pea ke 'eke ange ke nau fakamatala'i atu 'enau fakatātaá pea faka'ali'ali 'i homou 'api.
- » Fanongo taha mo kinautolu ki he mūsiká, hiva, mo mou tau'olunga.
- » Fa'u ha me'alea, hangē ko 'ení, 'ai ha 'one'one pe fanga ki'i maka 'i ha nge'esi kapa pe hina pelesitiki. Lulu'i 'o fakataimi ki ho'omou hivá pe tau'olungá.